

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11245121>

TÚYETAWIQLARDIŃ POSTNATAL ONTOGENEZINDEGI AZIQ RACIONÍ

R.M.Tashtemirov

SamMVMSHBU professori

N.P.Dauletbaev

SamMVMSHBU Nókis filialı oqıtıwshısı

e-mail: dauletbaev.nursultan@bk.ru

A.O'ktamov

SamMVMSHBU Nókis filialı oqıtıwshısı

e-mail: abdurahimuktamov2108@gmail.com

Annotaciya. Bul maqalada qusshılıqqa kerek bolgan yagniy túyetawıqlardıń postnatal ontogenezinde beriletugin azıqlar tuwrısında maǵlıwmatlar jarıtılǵan.

Gilt sózler. racion, túyetawıq, kombikorma, biyday, makke hám súyek uni

Kirisiw. Túyetawıqlardı óstiriw, qusshılıqtıń basqa túrлерinen parıqlanıp, birinshi náwbette biologiyalıq qasiyetler sebepli ózine tán ayırırqshılıqqa iye. Eń áhmiyetlisi, itimal, jetiklik dáwirinde úlken tiri salmaq. Bul tarawda selekciyanıń jetiskenlikleri sonnan ibarat, bir jaslı erkeginiń tiri salmaǵı 40 kg den joqarı dárejede boladı. Túyetawıqlardı saqlaw hám azıqlandıruw. Túyetawıqlardı jerde qalıń tósemelerde, ketekli qápeslerde hám lagerlerde bastırma astında gruppada jaǵdayında óstiriledi. Túyetawıqlardı jerde qalıń tósemelerde óstiriwde xananı dezinfeksiya etilip, jay diywalların qoyıq háklenedi. Bólmelerdiń pol maydanına 2-4 sm qalıńlıqta sóndirilgen hák tóselip, ústinen aǵash qırındıları, sabanlar, maydanlangan mákke poyasi, salı untaǵı 5-6 sm qalıńlıqta tóseledi. Bul usıl túyetawıq gósh-ónimleri jetilistiriletugin kishi qusshılıq fermalarında paydalanıwǵa qolay. Ol yamasa bul ósiriw usılıniń qollanıwı xojalıqta paydalanatugin túyetawıqlardıń parodası hám krosslarına baylanıslı. Jeńil hám orta awırılıqtaǵı túyetawıq krossları keteklerde ósiriwge jaqsı maslasqan. Awır túyetawıq zotları bolsa bólmelerde qalıń tósemelerde, kópshilik jaǵdaylarda jazǵı lagerlar (bastırmalar) sharayatında óstiriledi.

Túyetawıqlardıń postnatal ontogenezinde azıq quramında áhmiyetli orın tutatugın azıq qosımshaları 1-kestede keltirilgen.

1-keste.

1-180 kúnlikke deyin bolǵan túyetawıq shójeleri ushın tolıq bahalı kombikormalı jeminiń racioni				
Quramı	Jası, kúnlik			
	1-30	31-90	91-120	121-180
Mákke (jarma)	26	40	57	34
Biyday(jarma)	17	20	55	36
Kúngėbagar shroti (soya)	20	13	15	-
Balıq unı	12	10	7	-
Mayı alıngan qurıq sút	6	-	-	-
Gidroliz ashıtqi	9	6	5	3,2
Ot unı	7	7	8	15
Shıǵanaq (izvestnyak)	3	2,7	2,6	1,8
Súyek unı	-	1	-	3
As tuzi	-	0,3	0,4	1
Kombikormalı jem 100g	280	285	295	270
Shiyki protein, %	28	22	20	15
Shiyki kletchatka, %	6,3	5,7	5,9	6,5
Sa, gr	2,3	2,34	1,81	1,73
R, gr	1,28	1,20	0,85	0,83
Na, gr	0,59	0,56	0,53	0,52

Túyetawıq shójeleri ushın tayarlanatugın kombikormalı jemniń quramı, tawıq shójeleri kombikormalı jeminiń quramınan parq etpeydi. Biraq túyetawıq shójeleriniń belokǵa bolǵan talabın qandırıw maqsetinde, olar ushın tayarlanatugın kombikormalı jem quramındaǵı dánli, ósimlik hám de haywanat beloklarınıń qatnası sezilerli dárejede ózgerterilgen boladı. Birinshi kúnlerinde raciondagi proteinniń joqarı koncentraciyası - 28-30 % ti aqlaw qıyın degen juwmaققa keldi, sebebi onıń as qazan-ishek traktınıń as sińiriw funkciyası júdá tómen boladı. 30 kúnlikke deyin bolǵan túyetawıq shójeleri ushın tayarlanatugın kombikormalı jemniń quramına dánli azıqalar 40-45 %, gúnjara hám shrotlar 17-22,5 %, haywanat azıqaları 18-20 %, mayı alıngan qurǵaqlay sút 7 %, uyıtqılar 6-9 %, ot unı 4-7 % hám ósimlik mayı 5 %. Kombikormalı jemniń

quramındaǵı klechatkaniń muǵdarın kemeytiw ushın dán, arpa hám sulı, paxta, soya, shrotlari elekten ótkeriledi. Qurǵaqalay sút hám balıq unidan tısqarı belok hám aminokislotalar dereǵı retinde (qayta islengen) qus mamıq párleri paydalanıladı. 30-60 kúnlikke deyin bolǵan túyetawıq shójelere kombikormalı jemdegi shiyki protein muǵdarı kemeytirilip, almasiwshi energiya dárejese asiriladı. Dánli azıqlar muǵdarı 55-60 % ke asiriladı, haywanat azıqlari bolsa 12-18 % ke shekem kemeytiriledi. 60 kúnlikten úlken jasaǵı túyetawıqlardıń kombikormalı jemdegi dánli azıqlar 60-65 %, haywanat azıqlari bolsa 15-17 % ke shekem kemeytiriledi. 120 kúnlik túyetawıq shójelerin kombikormalı jemindegi dánli azıqlar 68-72 %, gúnjara hám shrot 6 -10 %, haywanat azıqlari bolsa 5 % ke shekem, uyıtqılar 3-5 %, ot unı 7-15 % ni hám mineral azıqlar 3-5 % bolıwı kerek. Kombikormalı jemler bolmaǵanda shójelerdi azıqlandırıwda aralas azıqlar qollanıladı. Bunda birinshi 10 kunliginde mayı alınǵan qurǵaqalay sút, balıq mayı, gósh-suyek unı, qaynatılǵan máyek, qatıq penen aralastırıp beriliwi kerek. Dáslepki ósiriw dáwirinde kók ot ornına kók piyaz, keyinirek maydanlanǵan kók ot, máyek, pısırilgen gósh hám balıq qaldıqları menen almasırıladı. 45 kúnlik jasına shekem tek suwlı aralas azıqlar beriledi hám 10 kunge shekem hár 3 saatta azıqlandırıw kerek [1, 2, 3].

Juwmag. Bir aylıq túyetawıqlardı azıqlandırıw kúnine 5 retke shekem jetkeziliwi kerek. Suwlı aralas azıqlar túyetawıq shójeleri tárepinen 30-40 minut ishinde barlıǵın jep bóliniwi kerek. 45-kúnliginen baslap aralas azıqlarǵa dán jarmaları qosıladı. Túyetawıq shójelerin ósiriwde jetkilikli muǵdarda aqır hám suwdánlardıń bolıwı júdá zárúrli. Qurǵaqalay azıqlar menen azıqlandırılǵanda 120 kunge shekem bolǵan túyetawıqlardıń hár bir basına eni 4 sm den kem bolmaǵan, 120-180 kunliginde 6 sm, suwlı aralas azıqlar menen azıqlandırılǵanda 10-12 sm aqır hám suwdán bolıwı kerek.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Davlatov R. Parranda kasalliklari fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarini bajarish bo'yicha uslubiy qo'llanma. Samarqand, 2017. 107 bet.
2. Dauletbaev N. P., Tashtemirov R. M. HÁR TÚRLI TÁBIYIY SHARAYATTAǵI TÚYETAWIQLAR POSTNATAL ONTOGENEZINDE AYAQ SUYEKLERINIŃ MORFOMETRIK QÁSIYETLERI //UNIVERSAL JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES. – 2023. – T. 1. – №. 6. – C. 48-52.
3. N. Dauletbaev, & U. Shakilov. (2024). CHANGES IN POSTNATAL ONTOGENESIS OF TURKEYS. ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 5(4), 1–4.